

Advies

Uitbouw hoger beroepsonderwijs

Brussel, 23 mei 2016

Adviesvraag: Uitbouw van het hoger beroepsonderwijs
Adviesvrager: Hilde Crevits - Vlaams minister van Onderwijs
Ontvangst adviesvraag: 8 april 2016
Adviestermijn: 35 dagen
Decretale opdracht: SERV-decreet 7 mei 2004 art. 11 (overlegfunctie)
Goedkeuring raad: 23 mei 2016

Mevrouw Hilde Crevits
Vlaams minister van Onderwijs
Koning Albert II laan nr 15
B-1210 BRUSSEL

contactpersoon
Mieke Valcke
mvalcke@serv.be

ons kenmerk
SERV_BR_20160523_CNHBO5_ADV

Brussel
23 mei 2016

Uitbouw hoger beroepsonderwijs

Mevrouw de minister

De raad heeft uw adviesvraag m.b.t. de conceptnota '*Uitbouw hoger beroepsonderwijs*' goed ontvangen en maakt u hierbij zijn advies over.

De raad is sinds jaar en dag voorstander van de uitbouw van het hoger beroepsonderwijs in Vlaanderen. De opleidingen in het hoger beroepsonderwijs komen tegemoet aan de wensen en noden van cursisten en studenten en aan de vragen op de arbeidsmarkt.

De raad is bezorgd dat deze oorspronkelijke doelstelling van het hoger beroepsonderwijs niet overeind blijft. De raad kan er zich niet in vinden dat een onderwijsaanbod dat goed werkt voor een grote groep van lerenden (werkenden en werkzoekenden) organisatorisch wordt omgegooid, door de integratie ervan in het hoger onderwijs, om zodoende een veel kleinere groep (generatiestudenten) te bereiken. De werkstudenten komen te weinig aan bod in de conceptnota. De raad staat wel achter de visie dat HBO5 ook voor generatiestudenten aantrekkelijk moet zijn en dat er zo gewerkt wordt aan de verdere democratisering van het onderwijs.

Het realiseren van een grotere zichtbaarheid van het HBO5 en de toeleiding van meer generatiestudenten kan onder meer door een grotere bekendmaking van dit onderwijsniveau, meer studie- en trajectbegeleiding en het toekennen van studentenvoorzieningen en studietoelagen aan cursisten en studenten.

Hoogachtend

Pieter Kerremans
administrateur-generaal

Karel Van Eetvelt
voorzitter

Inhoud

Inhoud 4

Krachtlijnen	5
--------------------	---

Advies 6

1	Inleiding.....	6
2	Sterk HBO: gedeelde verantwoordelijkheid.....	6
3	Statuut van student	7
4	Arbeidsmarktgerichtheid garanderen	8
5	Haalbare trajecten.....	9

Krachtlijnen

- De raad is sinds jaar en dag voorstander van de uitbouw van het hoger beroepsonderwijs (HBO5) in Vlaanderen. De meerwaarde van HBO5 is dat het arbeidsmarktgerichte opleidingen biedt die tegelijk een kwalificatie van het hoger onderwijs bieden. De opleidingen komen tegemoet aan de wensen en noden van cursisten en studenten (o.a. sociale promotie) en aan de vragen op de arbeidsmarkt.
- De raad staat achter de visie dat HBO5 ook voor generatiestudenten aantrekkelijker moet zijn en dat er zo gewerkt wordt aan de verdere democratisering van het onderwijs. De raad stelt echter vast dat met de conceptnota een onderwijsaanbod dat goed werkt voor een grote groep van lerenden (werkenden en werkzoekenden) organisatorisch wordt omgegooid om zodoende beter een veel kleinere groep (generatiestudenten) te bereiken.
- De conceptnota bevat zelf veel argumenten voor een behoud van de gedeelde verantwoordelijkheid van het volwassenenonderwijs en het hoger onderwijs voor het HBO5: het diverse profiel van cursisten en studenten, de specificiteit van opleidingen, de arbeidsmarktgerichtheid, de laagdrempelige instap bij en expertise in de CVO. De eigenheid van HBO5 zal door de volledige integratie in het hoger onderwijs verloren gaan.
- Het realiseren van een grotere zichtbaarheid van het HBO5 en de toeleiding van meer generatiestudenten kan onder meer door een grotere bekendmaking van dit onderwijsniveau, meer studie- en trajectbegeleiding en het toekennen van studentenvoorzieningen en studietoelagen. Dat een HBO5-opleiding succesvol kan zijn bij generatiestudenten, bewijzen de inschrijvingscijfers van de HBO5-opleidingen Verpleegkunde (die buiten de hervorming vallen).
- De raad vindt het positief dat cursisten en studenten in het HBO5 ook toegang zullen hebben tot studietoelagen en studentenvoorzieningen. De raad vroeg reeds in zijn advies van 2008 om studiefinanciering te voorzien voor cursisten HBO.
- Om HBO5 uit te bouwen tot een 'volwaardig onderwijsniveau' zal, volgens de conceptnota, voor de onderwijskwalificatie gewerkt worden met domeinspecifieke leerresultaten zoals dat ook in de bachelor- en masteropleidingen het geval is. De raad vraagt dat de overname van de inhoud van de beroepskwalificatie in de onderwijskwalificatie expliciet en decretaal verankerd blijft. Het werken met domeinspecifieke leerresultaten mag geen manier zijn om het arbeidsmarktgericht karakter van het HBO5 te doen afnemen.
- De conceptnota richt zich vooral op de omvorming van de bestaande HBO5 opleidingen. Nieuwe HBO5-opleidingen worden pas terug mogelijk wanneer de programmatieprocedure is herzien. De raad vraagt dat in afwachting van de herziening via de bestaande procedure nieuwe opleidingen kunnen worden opgestart. Het is immers geen goede zaak dat er nog eens drie jaar geen nieuwe opleidingen kunnen opstarten.
- Het is voor de raad ook absoluut essentieel dat een fijnmazige spreiding en flexibele organisatie van het levenslang leren, waaronder HBO5, behouden blijft. Het verder bekend maken en promoten van HBO5 blijft essentieel.

Advies

1 Inleiding

De raad kreeg op 8 april 2016 een vraag om advies m.b.t. de conceptnota 'Uitbouw van het hoger beroepsonderwijs'. De raad ontving ook adviesvragen m.b.t. tot de conceptnota's 'Volwassenenonderwijs als kansonderwijs. Kansen op leren, integreren en kwalificeren, een leven lang.' en de conceptnota 'Lerarenopleidingen versterken. Wervende en kwalitatieve lerarenopleidingen als basispiljer voor hoogstaand onderwijs'. Dit advies wordt best samen gelezen met de adviezen over deze conceptnota's.¹

De raad is sinds jaar en dag voorstander van de uitbouw van het hoger beroepsonderwijs en van het kwalificatieniveau 5 in Vlaanderen². De meerwaarde van HBO5 is dat het gaat om vrij korte opleidingen met een duidelijke arbeidsmarktgerichtheid die tegelijk een kwalificatie van het hoger onderwijs bieden. De opleidingen komen tegemoet aan de wensen en noden van cursisten en studenten (o.a. sociale promotie) en aan de vragen op de arbeidsmarkt.

Het HBO en het kwalificatieniveau 5 zijn echter nog te weinig bekend in het onderwijsveld en op de arbeidsmarkt. Met de voorgestelde hervorming wenst het beleid het hoger beroepsonderwijs verder uit te bouwen, als een volwaardig en duidelijk onderscheiden onderdeel van het hoger onderwijs. De hervorming houdt in dat de Centra voor Volwassenenonderwijs (CVO) niet langer onderwijsbevoegdheid zullen hebben voor de HBO5-opleidingen.

2 Sterk HBO: gedeelde verantwoordelijkheid

Het HBO5 is voor diverse doelgroepen een aantrekkelijk onderwijsniveau. Uit de cijfers m.b.t. het huidige bereik blijkt dat HBO5 succesvol is bij werkenden (46% van de huidige cursisten) en bij werkzoekenden (23% van de cursisten). 11% van de HBO-cursisten volgt een erkend traject naar werk (OKOT). Slechts een miniem aantal studenten jonger dan 21 jaar neemt een substantieel pakket aan lestijden (27 studiepunten) op, nl. 250 (op 14.000 unieke inschrijvingen).

De hervorming moet er voor zorgen dat ook de jongeren bij de start van het hoger onderwijs meer dan vandaag hun weg naar het HBO5 vinden. De raad vindt het positief dat er zo wordt bijgedragen aan de verdere democratisering van het onderwijs. Het HBO5 biedt de generatiestudenten in eerste instantie finaliteitsopleidingen aan, maar kan ook fungeren als een opstap naar een bachelor-opleiding of als alternatief wanneer blijkt dat niveau 6 toch niet haalbaar blijkt.

De raad stelt vast dat met de conceptnota een onderwijsaanbod dat goed werkt voor een grote groep van lerenden (werkenden en werkzoekenden) organisatorisch wordt omgegooid om zodoende beter een veel kleinere groep (generatiestudenten) te bereiken. Van de uitzondering

¹ Advies 'Volwassenenonderwijs als kansonderwijs', SERV, 23 mei 2016; advies 'Lerarenopleidingen versterken', SERV, 23 mei 2016

² Zie ook de SERV-adviezen 'Hoger Beroepsonderwijs' van 15/10/2008, 'Secundair na secundair en hoger beroepsonderwijs' van 11/03/2009 en 'De versterking van het hoger beroepsonderwijs in Vlaanderen' van 12/09/2012.

wordt de regel gemaakt. Het traject van de werkstudent wordt onderbelicht terwijl het net deze groep is die het merendeel van de cursisten HBO5 uitmaakt.

Het profiel, het leertraject en de verwachtingen van de gemiddelde CVO-cursist zijn heel anders dan die van de gemiddelde hogeschoolstudent, dit lijkt de raad moeilijk te verzoenen. De verschuiving van de HBO5-opleidingen naar de hogescholen zal drempels in het leven roepen voor de doelgroep die nu vlot bereikt wordt. Terwijl de volwassene ook in de toekomst in elke fase van zijn of haar leven terecht dient te kunnen in een HBO5-opleiding, zoals de conceptnota terecht stelt.

De raad staat dan ook niet achter de integratie van HBO5 in de hogescholen. De conceptnota zelf haalt veel argumenten aan die pleiten voor een behoud van de gedeelde verantwoordelijkheid van het volwassenenonderwijs en het hoger onderwijs, die de raad in eerdere adviezen verdedigde: het diverse profiel van cursisten en studenten, de specificiteit van de opleidingen, de arbeidsmarktgerichtheid, de laagdrempelige instap bij en expertise in de CVO. De eigenheid van HBO5 kan en zal door de volledige integratie in het hoger onderwijs verloren gaan.

De raad is voorstander van twee verschillende trajecten voor werk- en generatiestudenten die dezelfde kwalificatie opleveren. De verantwoordelijkheid voor het aanbieden van die twee trajecten ligt bij de CVO en de hogescholen samen, elk vanuit hun eigen expertise en sterktes.

De raad kreeg graag meer duidelijkheid over de financieringsmechanismen voor een cursist in het volwassenenonderwijs en een student in het hoger onderwijs.

Het realiseren van een grotere zichtbaarheid van het HBO5 en de toeleiding van meer generatiestudenten kan onder meer door een grotere bekendmaking van dit onderwijsniveau, meer studie- en trajectbegeleiding en het toekennen van studentenvoorzieningen en studietoelagen. Dat een HBO5-opleiding succesvol kan zijn bij generatiestudenten, bewijzen de inschrijvingscijfers van de HBO5-opleidingen Verpleegkunde (die buiten deze hervorming vallen).

3 Statuut van student

De raad vindt het positief dat cursisten en studenten in het HBO5 ook toegang zullen hebben tot studietoelagen en studentenvoorzieningen. De raad vroeg reeds in zijn advies van 2008 om studiefinanciering te voorzien voor cursisten HBO.

Dit zal voor de overheid een budgettaire impact hebben die momenteel nog niet lijkt begroot. Bovendien moet het overhevelingsbudget voldoende zijn zodat deze operatie op een volwaardige manier kan gebeuren, zonder afbreuk te doen aan de kwaliteit.

Een gevolg van de volledige integratie van het hoger beroepsonderwijs in de hogescholen zou zijn dat het inschrijvingsgeld van het hoger onderwijs van toepassing is op HBO5-cursisten, in plaats van de kostprijs per lesuur in het volwassenenonderwijs. Dit zal een opleiding in het hoger beroepsonderwijs duurder maken, o.a. voor werkstudenten, omwille van het minimumforfait van 230€ in het hoger onderwijs. De raad pleit voor omzichtigheid in de uitwerking van de tariefstructuur en voor compenserende maatregelen.

4 Arbeidsmarktgerichtheid garanderen

De raad vindt het essentieel voor HBO5-opleidingen dat ze tot stand komen in nauwe samenwerking met de arbeidsmarkt. In zijn advies van 2012 betreffende de versterking van het hoger beroepsonderwijs in Vlaanderen stelde de raad dat opleidingen HBO opleidingen zijn met een finaliteit arbeidsmarkt. De mogelijkheid om door te stromen na HBO5 naar niveau 6 van de Vlaamse kwalificatiestructuur moet voorzien worden, maar het is niet de eerste doelstelling. De arbeidsmarktgerichtheid moet minstens behouden blijven en waar nodig versterkt worden, met de voorziene hervorming is dat onvoldoende gegarandeerd.

De samenwerking tussen opleiding en werkveld en de vormgeving van het werkplek leren zijn een belangrijk onderdeel van de 'toets nieuwe opleiding' die bij de NVAO moet doorlopen worden. Wil HBO5 zijn troef, nl. de arbeidsmarktgerichtheid, behouden dan moeten de arbeidsmarktsectoren nauw betrokken zijn. De nota voorziet een betrokkenheid van arbeidsmarktsectoren en ondernemingen bij de opmaak van de beroepskwalificaties en tijdens de opleiding zelf via het werkplek leren. Die betrokkenheid komt verder weinig aan bod in de nota. Hoe ver gaat de samenwerking en hoe wil het beleid dit realiseren? Aangezien één derde van de opleiding in de praktijk, en wat de raad betreft: op de werkvloer, moet plaatsvinden is voldoende opleidingscapaciteit in ondernemingen een cruciale randvoorwaarde.

De raad stelde eerder dat ook de betrokkenheid van structurele opleidingspartners als VDAB en Syntra een versterking van het HBO5 betekenen. Deze samenwerking komt weinig of niet aan bod. Het onderbrengen van niveau 5 bij de hogescholen zal tot gevolg hebben dat andere opleidingsverstrekkers niet, of veel minder, een aanbod kunnen doen in leertrajecten.

Op kwalificatieniveau 5 verwijst de onderwijskwalificatie letterlijk naar de beroepskwalificaties. Om HBO5 uit te bouwen tot een 'volwaardig onderwijsniveau' zal, volgens de conceptnota, in de toekomst in de onderwijskwalificatie gewerkt worden met domeinspecifieke leerresultaten zoals dat ook in de bachelor- en masteropleidingen het geval is. De raad vraagt dat de overname van de inhoud van de beroepskwalificatie in de onderwijskwalificatie expliciet en decretaal verankerd blijft. Het werken met domeinspecifieke leerresultaten mag geen manier zijn om het arbeidsmarktgericht karakter van het HBO5 te doen afnemen.

Wat de actualisering en omvorming van programma's betreft, wordt vooruitgelopen op de uitrol van de kwalificatiestructuur door te starten met domeinspecifieke leerresultaten vooraleer de beroepskwalificaties zijn gefinaliseerd. Dit houdt het risico in dat in de toekomst de beroepskwalificatiedossiers worden aangepast aan de eerder vastgelegde leerresultaten.

De conceptnota richt zich vooral op de omvorming van de bestaande HBO5 opleidingen. Nieuwe HBO5-opleidingen kunnen ontstaan, stelt de nota, maar deze worden pas terug mogelijk wanneer de programmatieprocedure is herzien. Deze zal geënt worden op het model dat bestaat voor bachelor- en masteropleidingen. Wat is de timing voor de herziening van de programmatieprocedure? Kan in afwachting van de herziening via de bestaande procedure nieuwe opleidingen worden opgestart? Het is immers geen goede zaak, volgens de raad, dat er nog eens drie jaar geen nieuwe opleidingen kunnen opstarten.

Aanvullend is het voor de raad ook absoluut essentieel dat een fijnmazige spreiding en flexibele organisatie van het levenslang leren behouden blijft. Het invoeren van andere drempels, zoals een te theoretische aanpak, moet worden vermeden. Het verder bekend maken en promoten van dit opleidingsniveau blijft essentieel.

5 Haalbare trajecten

De raad stelt zich vragen bij het wegvallen van het modulair systeem. Voor de doelgroep is een degelijk EVC-beleid met de mogelijkheid om vrijstellingen te krijgen immers essentieel en dit is sterk gelinkt aan het modulair systeem. Dit zal voor de doelgroep drempelverhogend werken.

Dit heeft ook tot belangrijk gevolg dat VDAB met alle hogescholen afzonderlijke afspraken zal moeten maken omdat hogescholen elk hun eigen programma kunnen uittekenen. Dit voor wat betreft de inwisselbaarheid in OKOT (onderwijs-kwalificerend opleidingstraject), om vrijstellingen te krijgen tussen hogescholen en om flexibele trajecten uit te tekenen vanuit Syntra.

Voor de raad is een vlotte overstap van HBO5 naar een professionele bachelor van belang, via een verkort traject. Het is wenselijk dat studenten in een bacheloropleiding nog tijdens het jaar de overstap naar HBO5 kunnen maken.

De conceptnota wil met het HBO5 zowel generatiestudenten als volwassen cursisten bereiken, via een voltijds aanbod in het dagonderwijs en een deeltijds aanbod in het avond- en weekendonderwijs. Wordt er bij elke opleiding dergelijk dubbel aanbod voorzien?